

УДК 911.374 (497.11 Неготин);
711.435:314 (497.11)

Оригиналан научни рад

Original scientific work

Љиљана Живковић
Славољуб Јовановић**ПРОСТОРНО-ФУНКЦИОНАЛНИ РАЗВОЈ НЕГОТИНА**

Извод: Резултати истраживања презентовани у раду односе се на историјски и функционални развој града Неготина, по много чему специфичног на простору североисточног дела Србије. Проучавани простор је по свом положају, тектонско-геолошким и орографским обележјима, историјско-географским континуитетом, економским, демографским и просторно-функционалним развојем сложен територијални систем. Наведене елементе, процесе и факторе одликује међусобна условљеност и компактибилност. Физичко-географска основа у XX веку не представља лимитирајући фактор унутрашње структуре и функционалне трансформације и диференцијације Неготина. Њено деловање на развој Неготина као целине је двоструко: директно и индиректно. Директно деловање елемената природне средине (рељефа, климе, воде, биогеографских и педолошких обележја) је на локацију града и сеоских насеља огледа се у могућностима за њихово територијално и функционално ширење. Индиректно деловање се исказује кроз утицаје на размештај становништва и економске ресурсе и њихово вредновање.

Кључне речи: насеље, промене, развој, трансформација

Abstract: The research results presented in the paper refer to the historical and functional development in the city of Negotin which is, in many ways, specific area in the north-eastern Serbia. The researched area is a complex territorial system according to its position, tectonic, geological and orographic characteristics, historical and geographical continuity and according to its economical, demographic, areal and functional development. All the above mentioned elements, processes and factors are characterised by mutual dependence and compatibility (compactness). Physical and geographical basis in XX century is no longer a limiting factor of the inner structure and functional transformation and differentiation of Negotin. The effect the basis has on the development of Negotin is double: direct and indirect. The direct effect that the natural elements (configuration, climate, water, biogeographical and pedological features) have on city and village location can be seen in the possibility of their territorial and functional spreading. The indirect effect is realized through influencing population position and economical resources and their evaluation.

Key words: settlement, changes, development, transformation of settlement

Настанак и историјски развој Неготина до почетка XX века

Дубоке трагове у развоју становништва и насеља оставило је петовековно ропство под Турцима. Објективно реконструисање прошлости

представља проблем, с обзиром да из тих периода има врло мало сачуваних података. Историјски извори указују да је главни покретач пресељења становништва и оснивања нових насеља турски зулум који је терао становништво да се сели из једне области и другу.

Историјска прошлост Крајине и Неготина може се пратити од XV века захваљујући истраживачким радовима Д. Бојанић – Лукач, Т. Станојевића и других аутора Неготин се појављује као насеље које је постојало на почетку XVI века са истим именом и на истом месту као данас. Имао је око 55 кућа што је за то време било веће насеље. Историчари сматрају да постоји реална претпоставка да је Неготин још старији и да његова прошлост датира из XV века, тј. да је као насеље заснован у време косовског боја, односно после пада Српске деспотовине. Први снажнији талас миграција са Косова, старог Влаха и са Дрине почео да продире у долину Тимока све до Неготинске крајине и Дунава. У другој половини XV века, после пада Смедерева под турску власт велики талас миграција кренуо је са југа на север. На челу тих бројних родова су били свештеници који су обнављали или подизали нове цркве и манастире. На овакву претпоставку упућује и историјска прошлост манастира Буково који се налази у непосредној близини Неготина и чији би настанак требало везати за насеље (Станојевић Т., 1972). Турци су тада толерисали српску цркву, нарочито у областима које су насељавали новим становништвом. Градитељи манастира и цркава нису били у могућности да граде задужбине попут Немањића, већ су се задовољавали мањим објектима. Цркве и манастири грађени су у заклоњеним местима и укопани у земљу, са малим прозорима, уским вратима, камуфлираним изгледом, баш као што је манастир Буково.

Подаци којима се располаже указују да је Неготин 1530. имао 55 кућа и тада спадао у већа насеља Фетхисламске нахије. Становништво се углавном бавило земљорадњом, повртарством и сточарством, у тадашњој у Фетхисламској нахији 1586. (Бојанић – Лукач Д., 1969). По попису становништва те године насеље је имало 37 кућа, али структура привређивања није била битно измењена. Највише се производио јечам, пшеница, зоб, раж и просо, а такође се гајила винова лоза и поврће. Осим производње житарица и вина, гајиле су се овце и свиње, па је свако домаћинство просечно чувало 4-5 свиња и 15-20 оваца (Бојанић – Лукач Д., 1969).

Неготин се временом развија од села до варошице током XVIII века. Почетком XIX века је био седиште аутономне кнежевине, а власт је била у рукама обер-кнезова. Када је султан признао новог видинског пашу, он је преузео улогу кнеза од Крајине и Кључа, а неготински обер-кнезови су постали само слуге. У том периоду (1803, годину дана пре почетка I српског устанка) подигнута је неготинска црква Св. Богородице, која ће неговати писменост. Она је била не само верска већ и културна установа за то време.

Годину дана после ослобођења Неготина 1811. године вожд Карађорђе је поставио Хајдук Вељка Петровића за војводу Неготинске нахије. Он је био душа отпора у одбрани Неготина. Чувеном реченицом “Главу дајем, Крајину не дајем” увео је себе и народ Крајине у легенду.

По ослобођењу од Турака и прикључењу Србији, Неготин постаје седиште капетаније, а од 1834. године и седиште великог сердарства, затим окружја, па среза. У Неготину се тада развија трговина и занатство, тако да је средином XIX века био важно средиште за трговину вином, рибом, сољу, лојем и кожама. Такође, био је познат по многим занатима који су били уређени по еснафима: папуцијски, табачки, терзијски, ћурчијски, сарачки, казанцијски и други. После 1839. године оснивају се бројне грађанске установе и то Окружни суд, Срески суд, нижа четвороразредна гимназија, девојачка школа, шегртска школа. Све ове институције су Неготин чиниле управним, културним и трговачким центром. У следећем периоду развио се као српска варош у залеђу плодне Крајине и читаве тимочке долине, везан великом саобраћајницом Дунавом, са пристаништем у Радужењу и складиштем у Кусјаку. Све до изградње најпре моравске, а затим тимочке железничке пруге извоз и увоз великог дела Србије одвијао се преко Неготина. Готово сви трговци из једног и другог правца заустављали су се у вароши где су били магацини жита, соли и других производа. У то доба у Неготину је било преко 30 кафана које су служиле путницима за преноћиште. И поред напретка било је покушаја да се трговачки центар пресели у Прахово, како би се насеље примакло Дунаву и избегла нездрава околина неготинског блата, али ти покушаји нису успели (Станојевић Т., 1980).

Долазак свештенства, трговаца и осталог становништва брзо је повећао број становника па је по подацима за 1846. имао 618 кућа са око 2 720 становника, а четири године касније 761 кућу са 3 494 становника. У 1866. години број кућа расте на 984, а број становника на 4 325 лица. Око 1890. године у граду је пописано 5 386 становника и 1 135 кућа, а 1910. године је имао 1 406 кућа и 6 112 становника.

Изградњом железничке пруге долином Мораве и Тимока варош почиње губити ранији значај у корист Зајечара, који постаје рударски и саобраћајни центар. Изградња пруге 1911. године није много поправила ситуацију јер је саобраћајно и привредно тежиште са Дунава пребачено на Мораву која је у своју сферу увукла и насеља у долини Тимока која су раније гравитирала Неготину. Осим тога, у вароши се није развила индустрија, на здравствено стање становништва је неповољно утицало неготинско блато, тако да је Неготин почео да стагнира, што се уочава из малог пораста броја становника.

Улога Неготина у привредном, културно-просветном и административном погледу је била значајна, јер је он остао главно средиште занатства и трговине ове области. У њему су били заступљени они занати

који одговарају потребама и навикама становништва околних сеоских насеља. На првом месту је (по попису 1921. године) био лецедерски са 16 радњи, затим кожухарски са 14 радњи, опанчарски са 12 радњи итд. За размену и купопродају постојала су два вашара летњи 12. јула и јесењи 21. септембра где су се поред стоке нудили сви крајински производи. Трговачки центар су сачињавале Стара и Нова чаршија на коју су се надовезивале махале и сеоска насеља која су настала у различитим временским периодима. Постанак и развој Неготина условили су друштвено-историјски и природни фактори.

Постоји неколико легенди о настанку имена Неготин које је забележио С. Младеновић: ”У данашњем Малом Селу населио се неки Негота са женом Тином, породицом и стадима оваца, јер је околина била богата бујном пашом, а око долина су се налазиле шуме. Око њиховог стана за овце стварало се постепено насеље и од њихових имена Него и Тина, настало је име Неготин.”

Друга легенда каже да су некога питали шта је видео у насељу, а овај је одговорио: ”Ништа, него тиње” и од тога је постало име Неготин. Такође, предање каже да су у старо време два великаша зидала градове, један где је Неготин, други на брду близу села Видровца (данашње развалине Видров града). Када су завршили радове, тада је онај са брда рекао оном у долини: ”Ја сам бољи град начинио, него ти!” Од ”него ти” постало је име Неготин. Постоји и могућност да је Неготин био тржиште за манастире који су га окруживали, како име долази од латинске речи неготинум, што значи тржиште, то је и насеље названо тржиште – пијац – негоцијум (Младеновић С., 1957).

Постоји неколико верзија о имену Неготина. Тако нпр. поменути Негота је имао стан (обор) за овце, па је по називу Неготин стан, касније остало само Неготин. По другој верзији, која има и научну основу, је да је име Неготина остало по словенском племену Негоци, као што је река Тимок сачувала име од словенског племена Тимаци. Та племена су прва населила ове крајева у VI веку (Пауновић М., 1970).

Просторни и функционални развој Неготина у XX веку

Континуитет развоја Неготина као насеља траје од почетка XVI века. Досадашњи развој Неготина обухвата три фазе: руралну, (село до 1866. године) прелазну (варошица од 1866–1930) и урбану (град од 1930). Са постепеним увећањем становника до шездесетих година XX века град развија нова функционална обележја. Као градски центар развија административно-управну функцију, из насеља варошког типа је лагано прерастао у савремено градско насеље. Промене и процесе урбанизације можемо пратити тек од од шездесетих година XX века. Тада долази до наглог повећа-

ња броја становника у граду и постепеног ширења урбаног начина живота и ван града. Неготинска општина је по својој привредној структури изразито пољопривредна област, а по структури насељености рурална средина. У фази друштвено економске развијености коју одликује аграрни начин привређивања, процес урбанизације је био врло спор па је однос градског и укупног броја становника 1921. износио 10,1%, а 2002. општина има чак трећину (33,6%) урбаног становништва. Развојем индустрије се постепено мењала привредна ситуација која проузрокује и промене у социјалним структурама и просторном размештају становништва. Упоредо са интензивирањем процеса индустријализације и урбанизације Неготин развија индустријско-трговинску функцију. Носиоци и иницијатори привредног развоја у том периоду били су текстилна индустрија "Крајинка", грађевинско предузеће "Крајина", као и индустрија прераде пољопривредних производа која обухвата "Млекар" млинарско предузеће "Пољотехну" и "Крајина вино". Развојем града и повећањем броја градског становништва убрзавају се процеси урбанизације са једне и деаграризације са друге стране. Индустрија постаје једна од главних функција кроз коју се огледа пораст броја градског становништва. Иницијално дејство индустрије подстиче и развој осталих функција у Неготину и убрзава његов укупни развој.

Прва фаза индустријализације је у Неготину довела до поларизације и концентрације урбаних функција (административне, управне, трговинске, саобраћајне, културне, просветне, здравствене, спортске и туристичко – угоститељске). У другој фази убрзани развој терцијарних и кварталних делатности доводи до јачања урбаног начина живота у сеоским насељима која су најближа граду (Милошево удаљено 4 km, Прахово – 9 km).

Ове две фазе условљавају процесе периурбанизације и постепеног брисања просторно-функционалних разлика на релацији приградска сеоска насеља – град Неготин. Значајнији утицаји Неготина на непосредну околину јавили су се тек осамдесетих година прошлог века. Послератна урбанизација је условила концентрацију становништва у Неготину и промене у економској структури како градског, тако и становништва околине. Просторни преразмештај и структуралне промене становништва су последица привредног развоја чији је главни носилац индустријализација.

Према истраживању у неготинској општини је присутна индустријско-поларизацијска урбанизација. Она условљава директан трансфер активног становништва из примарних у секундарне, а мање у терцијарне и кварталне делатности. Те промене су брже од промена при којима сеоско становништво општине прелази у Неготин, што доводи до развоја дневне миграције село-град, која има тенденцију сталног пресељења и стварања полова концентрације становништва, где је Неготин пол развоја. У прво време запошљавање сеоског становништва у граду има позитивне ефекте, јер се село ослобађа вишка радне снаге. У наредном периоду последице

овог процеса добијају негативан предзнак јер сеоско становништво стари и смањује се пољопривредна производња (нарочито у сеоским насељима Тамнич, Смедовац, Вељково, Рогљево). Такође се повећава разлика у нивоу економског развоја града и сеоских насеља.

Ниво урбанизације се изражава преко нивоа деаграризације и односа између градског и укупног броја становника посматране територијалне целине.

Табела 1. – Ниво урбанизације општине Неготин

Година	1921.	1931.	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2002.
Ст. урбан. (%)	10,1	9,7	9,6	10,8	13,2	17,5	23,9	29,1	33,6

Степен урбанизације нам квантитативно исказује учешће градског становништва у укупном, јер се последице огледају у променама просторног распореда и реструктурирању становништва општине чији је Неготин градски центар. Континуиран и лаган раст степена урбанизације синхрон је са слабом индустријализацијом неготинске општине. Међутим, поред Неготина као примарног центра шездесетих година XX века почиње функционални и физиономски развој Прахова. Лоцирање индустрије хемијских производа доприноси лаганом прерастању Прахова у секундарни центар неготинске градске агломерације. У првој фази урбанизације долази до директног трансфера активног аграрног становништва у друге делатности. У другој фази тај процес се одвија индиректно кроз школовање деце пољопривредника из општине за рад у непољопривредним делатностима. Пресељавање сеоског становништва у Неготин се интензивно одвија до деведесетих година, када се тај процес мало успорава и почиње територијална урбанизација приградских насеља (Милошево, Прахово), и јачање дневних миграција. Са развојем индустрије и осталих функција Неготин постаје све привлачнији за становништво општине, и тиме доприноси јачању своје популације и слабљењу популације околине. У Неготину долази до концентрације радно и репродуктивно способног становништва које подмлађује популацију и утиче на повећање природног прираштаја. Такође, ове промене доводе до недостатка стамбеног простора, неконтролисана стамбене градње, незапослености становништва у граду. У свим сеоским насељима општине (осим Милошева и Прахова) долази до смањења укупног и пољопривредног становништва, његовог старења, смањења природног прираштаја и трансформације аграрног пејзажа.

Концентрацијом становништва у граду иницира се и подстиче развој осталих градских функција (саобраћајне, индустријске, трговинске, административне, образовне, културне, здравствене). Неготин као једини индустријски центар је главни гравитациони фактор у односу на остала сеоска насеља у геопросторној организацији неготинске општине.

Неготин својом индустријском, саобраћајном и трговачком функцијом са насељима Прахово, Самариновац и Милошево чини тесно повезану функционалну целину. Са нешто мањим утицајем Неготин укључује у своју гравитациону зону, односно ширу приградску зону и насеља Кобишницу, Србово, Душановац и Видровац. Ареал најширег утицаја су сеоска насеља Дупљане, Радујевац, Мокрање, Речка и Чубра.

Мању заједничку функционалну целину чине сеоска насеља Михајловац и Мала Каменица чији атари излазе на језеро које формира брана ХЕ Ђердап II.

Јабучевац са групом насеља Вратна, Уровица и Слатина захвата суподински део Великог Гребена и чини функционалну целину (саобраћајна, трговачка, културно-просветна, туристичко-услугна и здравствена) са могућим заједничким развојем.

У западном делу неготинске општине простиру се атари сеоских насеља Плавна, Штубик, Малајница и Шаркамен као одвојене функционалне јединице.

Југозападни део општине Неготин представљен је групом сеоских насеља која су функционално независна у чији састав спадају села Поповице, Трњане, Сиколе и Брестовац.

Сеоска насеља Смедовац, Рогљево, Вељково и Ковилово су на релативно малој удаљености једно од другог, па самим тим се могу посматрати као једна функционална групација.

Посебну групу сеоских насеља у јужном делу општине чине Рајац, Александровац и Црномасница. Насеља Тамнич и Браћевац спадају у села чији даљи функционални развој је без изразитих гравитација ка било ком насељу, сем ка градском центру Неготину.

Концентрација радних места и могућност запошљавања у неаграрним делатностима су главни фактор привлачности становништва према Неготину јер се оно досељава из недовољно развијених простора, мада на ове процесе у великој мери утичу и други фактори.

Пораст градског становништва Неготина досељавањем подстиче развој функције центра становања и повећану стамбену изградњу. Главни услови развоја ове функције града су:

- повећање броја становника у граду и његовој непосредној околини миграцијском компонентом,
- појачана стамбена изградња и територијално ширење града које је нарочито изражено у правцу севера и северо-запада,
- подстицање развоја других урбаних функција, посебно услужних, што има за последицу развој терцијарно-квартарног сектора делатности, као истородних регионалних функција, и
- дневна миграција ка Прахову као секундарном индустријском центру на територији општине Неготин.

Досељавање становништва у Неготин проузроковало је непланску, а често и бесправну градњу, која је највише захватала ивични простор града и приградска села Милошево, Самариновац и Прахово. Значајне промене у физиономском обележју Неготина огледају се у величини изграђене територије, организацији простора и изгледу насеља. Као варошица 90-их година прошлог века Неготин је заузимао површину од 71 ha, која се временом увећавала. Површина урбане територије, по ГУП-у из 1977. године, износи 214 ha, а укупна пројектована површина 2000. године 528 ha. Град обухвата два урбана зоне, различите по времену градње и архитектонским обележјима:

- централну градску зону и
- периферијску градску зону.

Централну градску зону чине градски трг са великим парком око кога су све важније управне и административне зграде (суд, општина), као и црква посвећена Рођењу Пресвете Богородице. Сачуван је и један део старе трговачке чаршије који по својим архитектонским вредностима спада у значајна дела српске културне баштине. Културну функцију имају и објекти који су посвећени Хајдук Вељку као што су његов Музеј, Барутана, Споменик (који се налази на градском тргу), споменик и родна кућа композитора Стевана Мокрањца, Градска библиотека, Историјски архив. Традиционалне културно уметничке манифестације у граду Мокрањчеви дани, вашари летњи 12. јула Петровдан и 21. септембра Мала Госпојина. Културне манифестације одражавају динамику културног живота и афирмишу народно стваралаштво.

Периферијска градска зона обухвата стамбене блокове и индивидуалну изградњу. Бесправна и непланска градња је карактеристична појава у приградским селима која нису на време обухваћена урбанистичким плановима, па се зато најчешће прихвата затечено стање. Разлози за досељавање су економске природе (могућност запослења, школовања деце, додатног бављења пољопривредом). Бесправна градња се негативно одражава на локацију нових објеката градске инфраструктуре (саобраћајнице, водовод, канализацију) и изражена је у северном ивичном ободу, што је видљиво у данашњој физиономији насеља.

Неготин има звездаст облик са нешто издуженијим површинама у правцу севера и југа, коју чине стамбене насеља Метеоролошка станица и Милешевски пут. Међусобно растојање крајњих тачака, по осовини север-југ је 3 km, а по осовини исток-запад 2 km. Највећи део изграђене територије је у граници пречника 2 km са центром који заузима зграда општине Неготин. Тенденција ширења града је у правцу севера и северозапада, чиме насеље излази из круга пречника 3 km. Железничка пруга (која је изграђена 1914) додирује већи део изграђене територије на североисточном делу, правећи лук у правцу север-југ. Положај железничке станице и пруге је

годинама био задовољавајући, али ширењем града на север и северозапад, постала је фактор ограничења у развоју Неготина па је у будућности потребно измештање.

Мрежа улица у граду формирана је двадесетих година XX века. Претрпела је незнатне промене у централној зони и неким периферним стамбеним зонама. По облику је радијална, а главне правце чине улице С. Михајловића, А. Патлићановића, Војводе Мишића и Карађорђева по осовини север-југ, затим Генерала Гамбете, Стевана Првовенчаног, Стевана Мокрањца и Хајдук Вељкова по осовини исток-запад. Структура изграђене површине и поред мале величине града је веома разнолика. Издваја се зона становања коју чини већи део изграђене територије око 214 ha, 18 ha је друштвена стамбена изградња, а 196 ha је приватна, овим зонама је обухваћен и градски центар. На простору грађевинске територије радне површине су мале, па је због тога главна индустријска зона (хемијска индустрија) лоцирана у Прахову. У северном и североисточном делу насеља налазе се објекти "Крајина вина", погони "Тимоградње", сервиси, магацини и објекти комуналних организација на укупној површини од 16 ha. Њихов положај у односу на ширење града је неповољан, па би морало доћи од одређених измештања или увођење посебних мера заштите како се не би угрожавала животна средина.

Упоредо са развојем индустријске функције развијају се и трговачка, услужна и остале функције за становништво простора које му гравитира. Функционални значај Неготина зависи од његове могућности да задовољи потребе становништва, па се на основу територијалног домета појединих функција огледа гравитациони поље утицаја насеља. Поред административно-управне функције, Неготин се развио као значајан центар трговине, финансијских услуга, занатства, образовања, културе и здравства. Развијеност делатности терцијарно-квартарног сектора је у директној функцији просторног преразмештаја и концентрације становништва. Локација услужних делатности је одређена размештајем становништва и његовим потрошачким потенцијалом. Зато је трговина уз занатство била једна од основних функција у граду. Манифестује се кроз пијачну трговину (зелена, сточна и бувља) пијаца и трговину робом за краткорочне и дугорочне потребе становништва. Пошто у сеоским насељима доминира ратарска и сточарска производња неготинска пијаца (0,75 ha) је центар снабдевања градског становништва тим производима, али и одређеним производима сезонског карактера и из удаљенијих простора. Производи намењени краткорочним потребама (хлеб, млеко, месо) најчешће се продају градском становништву, али и становништву шире околине. Дневни мигранти се овим производима снабдевају у граду због већег и бољег избора, али и релативно слабо развијене мреже продавница у сеоским насељима. Трговина робом за средњорочну и дугорочну употребу (обућа одећа, техничка роба,

намештај) дају граду карактер центра ширег значаја. У 2000. години град је имао 123 објекта у друштвеном сектору, са 486 запослених, а у приватном сектору ради још око 500 запослених. Поред наведеног у Неготину и његовој околини од деведесетих година видљив је развитак трговине у коме велико учешће има приватни капитал.

Упоредо са развојем трговине долази до развоја туристичко-угоститељске функције, које се манифестује већим бројем угоститељских објеката, хотелских капацитета (хотел "Крајина") и броја корисника услуга. Неготин има развијенију здравствену функцију пружањем здравствених услуга становништву града и уже околине преко Дома здравља и Болнице којој гравитира становништво неготинске општине. У саставу Дома здравља су станице и амбуланте у свим сеоским насељима. Значај здравственог центра Неготина је важан због његовог утицаја на просторну организацију здравствене заштите грађана целе општине и шире.

Улога Неготина као центра образовања је врло значајна. Развој образовања и размештај образовних институција директно утичу на просторну покретљивост становништва. Неготин са развијеном просветном функцијом је миграционо стабилан. У Неготину се налазе три основне школе, Специјална основне школе, затим Гимназија, Пољопривредна, Техничка, Музичка (основна и средња) школе које чине образовну мрежу града.

Неравномеран привредни и просторно развој индустрије условио је просторно демографску поларизацију становништва општине Неготин. Транзиција је у релативно кратком временском року довела до спонтане урбанизације и стихијне деаграризације. Бржи темпо социјалних и демографских процеса, нарочито миграциона кретања усмерена ка Неготину су додатно подстакла неравномерност развоја и поларизацију простора на зону концентрације становништва (град и приградска насеља). Тај ареал има већу густину насељености и већи степен урбанизованости, насупрот њега је ареал демографске депресираности (сеоска насеља) која су депопулациона изражене економске неразвијености. Индустријализације је са урбанизацијом условила драматичне промене у структури и територијалном распореду становништва. Неготин је у другој половини XX века постао витално супериорнији у односу на рурални простор, постао је главни носилац и регулатор територијално-интеграционих процеса у општини Неготин. Утицај Неготина на развој просторно-функционалних односа у регионалном окружењу се интензивира осамдесетих година XX века. Град је постао изразити пол развоја у привлачењу становништва, концентрације радних места и функција. То се огледа кроз убрзани демографски раст где доминира миграцијска компонента. Међутим, Неготин нема тако велики функционални капацитет да би ангажовао пољопривредно становништво из целе општине. Зато оно мигрира ка привредно

развијенијим деловима земље (Београд) или ка иностранству. Лоцирање индустрије у Неготину и Прахову условило је развој и диверзификацију осталих делатности, јер је највећи број радних места у њима концентрисан. Један део пољопривредног становништва се није пресељавао у места рада, па се развила дневна миграција радне снаге. Процеси деаграризације и урбанизације, као и развој непољопривредних делатности интензивирају социо-економску трансформацију у граду и општини.

Досадашњи развој функција представља добру основу за даљи развој Неготина као градског центра у просторно-функционалној организацији општине Неготин.

Закључак

Утицај природних и друштвено-економских фактора (политичких, демографских, социјалних и других) на настанак и развој Неготина били су од пресудног значаја кроз историју. Током историјског развоја који је имао неколико периода, Неготин је мењао просторна, морфо-физиономска, демографска и функционална обележја. Главни носилац и покретач трансформације простора је град Неготин који усмерава кретања становништва и материјалних добара, одређујући се као пол привлачења, концентрације и раста, док сеоска насеља представљају половине демографске и економске депресије. Демографски расту, осим града, само приградска насеља, што је типична појава у субурбаним руралним областима.

Неготин нема довољно развијен функционални капацитет којим би задржао пољопривредно становништво, па се оно исељава ка привредно развијенијим деловима Србије. Развојем непољопривредних делатности и интензивирањем деаграризације и урбанизације долази до социо-економске трансформације у регији, где су се уз градски центар Неготин развила приградска насеља у руралном окружењу (Милошево, Самариновац, Прахово).

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

- Бојанић – Лукач, Д. (1969). Неготинска крајина у време турске владавине – на основу извора из 15. и 16. века. *Гласник ЕМ*, књ. 31–32, Београд.
- Младеновић, С. (1957). Постанак Неготина и његово име. *Развитак*, бр. 1, Зајечар.
- Пауновић, М. (1970). *Бердан и Тимочка крајина*. Биноза, Загреб.
- Станојевић, Т. (1972). *Неготин и Крајина*. Књига 1, Неготин.
- Станојевић, Т. (1980). *Неготин и Крајина*. Књига 2, Неготин.
- Попис становништва 1991, *Упоредни преглед броја становника и домаћинства, подаци по насељима и општинама*, књ. IX, CSC, Београд, 1996.
- Попис становништва, домаћинства и станова 2002, *Пол и старост*, Подаци по насељима, књ. 2, РЗС, Београд, 2003.

Ljijana Živković
Slavoljub Jovanović

SPATIAL-FUNCTIONAL DEVELOPMENT OF NEGOTIN

Summary

The effects of natural and socio economical factors (political, demographic, social, etc) on the genesis and overall development of Negotin were significant in all historic eras. During many centuries of evolution, Negotin changed his spatial, morpho-physionomic, demographic and functional features. The main 'bearer' and originator of the areal transformation is the city of Negotin which directs the movements of the population and material goods thus determining itself as a pole of attracting, concentration and growth whereas village settlements represent the poles of demographic and economical depression. Besides the city, only suburban settlements grow in demographic way which is typical for rural areas. Negotin does not have substantially developed functional capacity by which it would keep agricultural population so it migrates towards industrially more developed parts of Serbia. The development of non-agricultural professions and intensive deagrarisation and urbanization lead to social and economical transformation in the region. There, next to the city centre Negotin, suburban settlements (Milosevo, Samarinovac, Prahovo) have developed in the rural surrounding.